

Conclusion. *The beginning of the XXI century marked globalization, European integration, information, cross-border, the beginning of cooperation between higher education institutions and employers with the following content transformation of higher education to labour market needs, system of higher education, targeted educational policy of regionalization. As for the development of higher (university) education – improving the quality and creativity of universities, quality assurance in higher education, the a reforms in the European and geographic contexts with increased targeting educational programs to the labour market, changing roles and missions of universities, massing and elite of university education, the formation of a new thinking, creating conditions for training and development professionals.*

Keywords: *higher education; university education; trends; projective vectors (trends) XXI century second academic revolution; academic capitalism.*

Одержано редакцією 01.03.2017 р.
Прийнято до публікації 03.03.2017 р.

УДК 371.13:37.022.001.63

Щербакова Надія,

к. п. н. доцент кафедри педагогіки Бердянський
державний педагогічний університет, Україна

МЕТОД ПРОЕКТІВ У СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Обґрунтовано зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя в системі навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів. Розкрито характер змін, що відбуваються в освіті в Україні у зв'язку з її інтеграцією у європейський і світовий освітянський простір. Схарактеризовано спрямованість вищої освіти на підготовку вчителя як розвинуту самостійну, самодостатню особистість, яка б керувалась у власній професійній діяльності новітніми ідеями, переконаннями і була здатна не тільки опановувати готові знання, але й прагнула б до самостійного пошуку і засвоєння нових.

Досягнення цієї мети можливе завдяки впровадженню методу проектів у процес професійної підготовки вчителя у вищому навчальному закладі. Важливим у цьому контексті є опанування студентами шляхів організації проектної діяльності під час вивчення ними курсу «Теорія та методика виховання» з метою забезпечення професійної готовності до розв'язання проблеми виховання учнів.

Виявлено, що використання навчально-дослідних проектів дозволяє формувати у майбутніх учителів такі професійні компетенції: здатність до виховання моральних цінностей і якостей особистості, готовність до засвоєння знань про історію виникнення, сутність і тенденції розвитку етикету, особливості формування у школярів навичок культури поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Ключові слова: професійна підготовка; готовність учителя до виховання учнів; культура поведінки; навчальний проект; проектна діяльність.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільно-економічному житті нашої держави, вимагають сьогодні по-новому вирішувати різні актуальні проблеми, у тому числі й освітні, однією з яких є підготовка майбутнього вчителя до забезпечення виховання учнів. Проблема формування готовності майбутніх педагогів бути активними учасниками педагогічного процесу, здатними самостійно вибудовувати свою життєву і професійну стратегію розглядається багатьма сучасними вітчизняними та зарубіжними науковцями. Саме тому викладачі вищих навчальних закладів створюють умови для того, щоб у студентів не тільки накопичувалися знання та вміння, але й розвивалися творчі здібності, прагнення до розв'язання складних педагогічних ситуацій, досягнення високих результатів у майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя є предметом сучасних психолого-педагогічних досліджень. Так, методологічні та методичні основи підготовки педагога розглядаються в дослідженнях С. Лугового, А. Мороза, О. Пехоти, В. Прокопенко; становлення професійної позиції вчителя – В. Курлянд, В. Семиченко, Л. Красовської; розвиток компетентностей фахівця – С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєвої; підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності – І. Богданової, Л. Карамушки, Л. Коваль та інших.

Вирішення невизначених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, як показує аналіз педагогічної практики, проблема підготовки вчителя до виховання культури поведінки учнів потребує подальших досліджень. Ця проблема може бути вирішена завдяки удосконаленню навчального процесу вищого навчального закладу, який забезпечуватиме підготовку фахівців з новою свідомістю, спроможністю генерувати нові ідеї, підготовленого до прогнозування та здатного виявляти самостійність, незалежність суджень і дій.

У структурі професійної підготовки важливе значення мають багато факторів, насамперед: мотиваційний, змістовий, дійовий, рефлексивний. Відповідно до цього наша увага акцентується саме на впровадженні методу проектів у навчальний процес ВНЗ.

Метою статті є визначення особливостей методу проектів та обґрунтування доцільності його використання під час підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань виховної роботи з учнями початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед багатьох інноваційних методів, які використовуються в процесі підготовки майбутнього вчителя, особливе значення має метод проектів, який розглядається як самостійна структурна одиниця навчально-виховного процесу вищого навчального закладу [1; 2]. Концептуальним положенням цього процесу є те, що професійна підготовка майбутнього фахівця у ВНЗ – процес спрямований на розширення можливостей студента та створення умов для реалізації його потенційних здібностей, подальшого самовдосконалення. Реалізація цієї ідеї передбачає єдність теоретичної та практичної підготовки, безперервність у формуванні професійних знань, умінь, навичок під час навчальних занять і проходження навчально-педагогічної практики. Інтегративна функція такого підходу забезпечує ефективну діяльність студентів, організацію їхньої самостійної роботи, створення умов для впровадження наукових досягнень у процес навчання.

Термін «проект» тлумачиться у педагогіці як прогнозований план, в даному контексті як інноваційна форма організації освітнього середовища, сукупність ефективних дій, спрямованих на отримання нової інформації, наукових фактів для створення реального об'єкта, нового теоретичного або практичного продукту. Впровадження в навчальний процес методу проектів змінює традиційний підхід до навчання і забезпечує високу пізнавальну активність тих, хто навчається, формування в них умінь самостійно визначати актуальні проблеми, знаходити адекватні шляхи їх розв'язання [3; 4].

Ретроспективний аналіз психолого-педагогічних досліджень зарубіжних (С. Пархерст, Дж. Дьюї, У. Кілпатрік, С. Шацький; Т. Новікова, Є. Полат та ін.) та вітчизняних учених (О. Коберник, Н. Морзе, В. Ницета, С. Сисоєва та ін.) свідчить, що навчання на основі організації проектної діяльності студентів вищого навчального закладу забезпечує високий рівень їх професійної готовності.

Використання у навчальному процесі проектів дозволяє реалізувати особистісно-діяльнісний [5] і особистісно-орієнтований (С. Подмазін, І. Якиманська) [6; 7] підходи до розвитку особистості. Обидва підходи базуються на застосуванні знань, отриманих під час вивчення різних дисциплін на різних етапах навчання та умінь інтегрувати їх у процесі роботи над проектом. Це забезпечує позитивну мотивацію і диференціацію у навчанні, активізує самостійну творчу діяльність студентів під час виконання проекту. Ми поділяємо думку О. Коберник, О. Пехоти, З. Таран, які доводять, що застосування проектів у навчанні сприяє перетворенню знань у переконання, практичні дії, формує в

майбутніх педагогів уміння планувати та будувати власну діяльність, виробляє готовність спостерігати, аналізувати, перевіряти, узагальнювати [8; 9; 10].

Організуючи роботу зі студентами, ми виходили з того, що проектна діяльність – це така організація навчання, за якої студенти самостійно здобувають знання, набувають уміння і навички у процесі планування й виконання навчально-дослідних та науково-практичних завдань у формі проектів.

Провідними характеристиками проектної діяльності є концентрація уваги викладача на особистісному розвитку студента і важливої для нього професійно орієнтованої діяльності; урахування індивідуального темпу роботи над проектом; комплексність, що сприяє збалансованому розвитку психічних і фізіологічних функцій; розвитку вміння інтегрувати набуті знання в різноманітних ситуаціях, отримувати відповідний кінцевий продукт у вигляді презентації, доповіді, плану-проекту уроку тощо.

Будь-який проект спирається на план-проспект, зміст проекту характеризується як система послідовного розгортання педагогічної діяльності, спрямованої на виховання, зокрема культури поведінки учнів. Проектна діяльність розробляється, як вважає І. Єрмаков, на основі конкретної філософії та методології освіти, в основі яких – цільові установки, зорієнтовані на очікуваний результат [11].

Педагогічний досвід автора статті в контексті впровадження методу проектів у підготовку майбутнього вчителя доводить, що такий підхід створює умови, за яких студент може самостійно здобувати нові знання та застосовувати, набуті раніше. При цьому в порівнянні з традиційним навчанням, проектна діяльність дозволяє змінити дії студента за зразком на дії, зорієнтовані в основному на розв'язання пошукових та дослідницьких завдань. Увага акцентується на системному розвитку творчих здібностей особистості. За таких умов майбутній учитель не тільки засвоює необхідні знання, а й навчається шукати нові шляхи для їх практичного застосування.

Саме така діяльність організовувалася нами під час вивчення студентами університету навчального курсу «Теорія та методика виховання». Цей нормативний курс було доповнено спеціальним курсом «Основи етикету та методика навчання школярів етикетним нормам» [12]. Так, майбутнім учителям систематично в структурі індивідуальних навчально-дослідних завдань пропонували створювати науково-дослідні проекти різного рівня складності. Головною характеристикою діяльності студента в цьому контексті є його самостійність. Дуже важливою також є структуризація змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів. Виконання дослідницьких дій є своєрідним наріжним каменем у цій діяльності. Причому послідовність цих дій може бути такою: визначення проблеми → формулювання мети → конкретних завдань → висування гіпотези → визначення послідовних етапів дослідження → оформлення кінцевих результатів → аналіз одержаних даних → їх коригування → оформлення проекту. Така послідовність дій під час створення проекту надавала можливість майбутньому вчителю будувати власний виступ на семінарському занятті (доповіді) змістовно, доказово. Наприклад, одним із завдань для студентів було таке: виходячи з сутності особистісно-орієнтованого підходу у вихованні дитини (І. Бех, І. Подмазін, Т. Якиманська), розробити план-проспект питання «Етикетна поведінка як норма взаємовідносин між людьми». Сприймаючи це питання як конкретну проблему студент визначав мету й завдання власного дослідження, а потім формулював гіпотезу розв'язання цієї проблеми. Він самостійно обирав шлях, який, на його переконання, зможе забезпечити досягнення етикетної поведінки в учнів: це могли бути педагогічні умови або методи, які забезпечуватимуть результат. Важливим при цьому є сприйняття досліджуваного процесу як послідовної поетапної роботи вчителя, батьків. Студент кожен свій проект представляє як цілісний, закінчений, оформлений згідно з вимогами документ. За такою ж методикою студенти виконували й такі проекти: «Традиції української народної педагогіки в контексті розвитку у дітей культури поведінки», «Історія появи вчительського костюма та вимоги

суспільства до нього», «Місце сімейного етикету в особистому житті людини» та інші. Наш педагогічний досвід показав, що включення проєктів у систему професійної підготовки вчителя сприяє гуманізації взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, становленню суб'єктної позиції студентів, розвитку в них аналітичних та рефлексивних навичок, умінь працювати в команді, знаходити оригінальні рішення з питань щодо виховання культури поведінки учнів.

Організуючи навчальний процес, студентам пропонувалось створювати пізнавально-когнітивні, організаційно-діяльнісні та творчі проєкти.

Пізнавально-когнітивні проєкти були спрямовані на оволодіння майбутніми вчителями вмінням опосередковано пізнавати навколишній світ, опановувати різними способами вирішення проблем, які виникатимуть під час їх професійної діяльності. Розробка таких проєктів спиралася, головним чином, на роботу з першоджерелами. А для цього студенти визначали мету, шляхи, засоби отримання інформації, здійснювали аналіз та узагальнення фактів, формували висновки.

Виконання *пізнавально-когнітивних проєктів* давало можливість студентам власними зусиллями визначати, обґрунтовувати й формувати проблему, добирати необхідні дані, важливі аргументи та логіку її вирішення. Спираючись на дослідження вчених-педагогів (О. Бобир, Л. Данильчук, Т. Довга, Я. Радевич-Винницький та ін.) студенти вчилися порівнювати погляди різних науковців відносно виховання в учнів культури поведінки й місця етикету в цьому процесі.

Організаційно-діяльнісні проєкти допомагали майбутнім учителям оволодівати навичками самоорганізації, ставити перед собою реальні цілі, організовувати власну діяльність, уміти працювати у групі, опановувати техніку дискусії, розвивати рефлексію, адекватну самооцінку. Як правило, важливою частиною проєктів такого рівня є експеримент. Однією із задач експерименту може бути встановлення зв'язку між теоретичними напрацюваннями та педагогічною практикою. Наприклад, студенти здійснювали порівняльний аналіз виховних задач, відображених у державному стандарті з тематикою теоретичних досліджень сучасних науковців. Вони визначали, які проблеми є актуальними для педагогічної практики, як відображаються в них питання розвитку культури поведінки учнів.

Під час самопідготовки та обговорення питань на семінарських заняттях майбутні вчителі обґрунтовували або спростовували думку про те, що існує необхідність у сучасному суспільстві дотримуватись норм етикету.

Творчі проєкти були спрямовані на розвиток креативного мислення, уміти моделювати, поєднувати різні засоби з метою отримання найбільш доказових результатів, створювати комп'ютерні презентації, стендові доповіді тощо.

Творчі проєкти допомагали студентам набувати практичний досвід у вихованні культури поведінки учнів. Акцентувалася увага на моделюванні різних проблемних ситуацій, які можуть виникати в реальній практиці з подальшим пошуком та обговоренням можливих способів їх розв'язання. Все це сприяло розвитку самопізнання та самореалізації, допомагало формувати знання про особливості культури поведінки школярів, розвивати вміння розв'язувати складні проблемні ситуації, виховувати толерантну поведінку.

Джон Дьюї стверджував, що для організації роботи на основі проєктів педагог повинен володіти як мінімум двома вміннями: 1) скласти особистий навчальний план (тобто програму навчання дітей своєї групи); 2) скласти індивідуальні програми для розвитку кожної дитини.

Отже, метод проєктів ми розглядаємо, як спосіб досягнення дидактичної мети через самостійну детальну розробку проблеми, яка завершується реальним, відчутним практичним результатом, у даному контексті – готовністю майбутнього вчителя до формування культури поведінки учнів.

Розробляючи навчальні проекти, студенти виходили з того, що необхідно знати, як впливати на підростаючу особистість, яка тільки починає опановувати вмінням моделювати власну поведінку і взаємодіяти з оточуючими згідно з прийнятими у суспільстві моральними нормами.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Працюючи над проектами, майбутні вчителі на основі порівняльного аналізу історії культури та поведінки людини в різні періоди розвитку цивілізації усвідомлювали ці знання й прагнули розвивати та удосконалювати власну педагогічну культуру.

Виконання проектів дозволяє викладачеві вирішувати завдання, пов'язані із забезпеченням системного мислення студентів, їх готовності здобувати нові знання. При цьому майбутні вчителі набувають навички використовувати результати теоретичного знання для розв'язання навчальних і дослідницьких завдань під час роботи з першоджерелами. Вони вчать будувати гіпотези, планувати й проводити діагностування, спостереження та експеримент, отримувати відповідні дані, здійснювати їх аналіз, узагальнення, робити висновки тощо.

Цінним у використанні навчальних проектів є те, що студенти під час професійної підготовки набувають уміння раціонально обирати та теоретично обґрунтовувати форми, методи і засоби виховання у школярів етикетної поведінки. На педагогічній практиці вони прагнули вирішувати педагогічні завдання творчо, застосовувати знання і досвід, отриманий в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, зокрема з методики виховної роботи у школі.

Отже, упровадження проектної технології у навчальний процес ВНЗ допомагає удосконалити професійну підготовку майбутнього вчителя, а саме в контексті виховання культури поведінки учнів.

Список використаної літератури

1. Кармушка В. Освітньо-інформаційна складова програмно-проектної діяльності / В. Кармушка // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – № 2. – С. 3 – 6.
2. Коваль Л. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : [монографія] / Л. В. Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.
3. Татаринцева Н. Е. Проектный метод в преподавании педагогических дисциплин [Електронний ресурс] / Н. Е. Татаринцева. – Режим доступу : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Tatarinceva.pdf
4. Матяш Н. В. Инновационные педагогические технологии. Проектное обучение : учеб. пособие для студ. учреждений высш. образования / Н. В. Матяш. – 3-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2014. – 160.
5. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 839 с.
6. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование. Социально-философское исследование / С. И. Подмазин. – Запорожье : Просвіта, 2000. – 250 с.
7. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 2000. – 176 с.
8. Коберник О. Проектна технологія: можливості застосування в освіті. [Електронний ресурс] / О. Коберник. – Режим доступу : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2395/1/Kobernik%20O_%20proektna%20texnologija.pdf
9. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [О.М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.
10. Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами / З. Таран // Відкритий урок. – 2004. – № 5-6. – С.18 – 20.
11. Єрмаков І.Г. Компетентісний потенціал проектної діяльності [Електронний ресурс] / І. Г.Єрмаков. – Режим доступу : <http://www.library.edu.ua.net/>. – Назва з титул. Екрану
12. Щербакова Н. М. Основи етикету та методика навчання школярів етикетним нормам: навчально-методичний комплекс / Н. Щербакова. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. – 182 с.

References

1. Karamushka, V. (2006). Educational and information component of software project activities. *Pisliadyploмна osvita v Ukraini (Postgraduate education in Ukraine)*, 2, 3 – 6 (in Ukr.)
2. Kova, L. (2012). *Professional training of future teachers in the context of primary education development*. Donetsk: LANDON-XXI (in Ukr.)

3. Tatarintseva, N. E. *Project method in teaching pedagogical disciple*. Retrieved from http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Tatarinceva.pdf
4. Matyash, N. V. (2014). *Innovative educational technology. Project-based learning*. Moscow: Publishing center "Academy" (in Russ.)
5. Bekh, I. D. (2008). *Education of the person*. Kyiv: Lybid (in Ukr.)
6. Padmasan, S. Y. (2000). *Personality-oriented education. Socio-philosophical study*. Zaporozhye: Prosvita (in Russ.)
7. Yakimanskaya, I. S. (2000). *Technology student-centered learning in the modern school*. Moscow: September (in Russ.)
8. Kobernik, A. *Project technology: possible applications in education*. Retrieved from http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2395/1/Kobernik%20O_%20proektna%20texnologia.pdf
9. Corps, A. M., Kiktenko, A. Of., Lyubars'ka, A. M. et al. (2003). In A. M. Corps (Ed.). *Educational technology*. Kyiv: A. S. K. (in Ukr.)
10. Taran, S. (2004). The transformation of the role of the teacher in the management of creative and practice-oriented projects. *Vidkrytyy urok (Open lesson)*, 5-6, 18 – 20 (in Ukr.)
11. Ermakov, I. (2005). *Competence potential project activities*. Retrieved from <http://www.library.edu.ua.net/> (in Ukr.)
12. Shcherbakova, N. M. (2015). *Fundamentals of etiquette and methods of teaching students etiketi standards: educational-methodical complex*. Berdyansk: Publisher Tkachuk, A. V. (in Ukr.)

Scherbakova Nadezhda,

PhD in Pedagogic sciences, Associate Professor Berdyansk state pedagogical University, Ukraine

DESIGN TECHNOLOGY AS A FACTOR OF DEVELOPMENT PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS

Abstract. Introduction. The main task of higher pedagogical education is a professional training of an up-to-date specialist, who works and educates youth for living in society, when changes of ideas, knowledge, technologies are happening much faster than the changes of people's generation therefore, the problem of such specialists' training is one of the most relevant is pedagogy.

Modern society is characterized by the following features: rapprochement of nations, interests, government. Especially it is noticed in education field, which is characterized as "education without borders". Integration of higher education and science of Ukraine into the European and worldwide community is getting more dynamic and advanced, and most importantly, it makes domestic scientists be responsible for modernization of programs, lesson plans, textbooks and new progressive methods teaching.

Purpose. The aim of the article is to define the peculiarities of project methods and to identify the relevance of its usage at the time of future teacher training for realization of educational purpose with student (pupils) of elementary school.

Methods. Among numerous innovative methods, which are used in a process of a future teacher training, a project method has particular value, that is studied as an individual structural unit of an educational establishment. A project method in pedagogy is stated as a combination of effective actions that are aimed at (directed to) getting scientific information and scientific facts for creation a real object of theoretical or practical product.

Results. A carried on out investigation proves that project accomplishing lets teachers save a problem, connected to a providing of system thinking, its inclination to get new knowledge.

Originality. A project method gives an opportunity to its educational process participants, to pass to subject relationship, leads to an individual, strait forward, motivating and regulative activity of the future teachers.

Conclusion. By doing it, future teachers get some skills to use results of theoretical knowledge in order to solve educational and investigative tasks while working with sources. They learn how to make hypothesis, plan and conduct diagnosis, observation and experimentation, they get relevant data, analyze and generalize them, making conclusions etc.

Key words: teachers willingness to educate students; human behavior; educational project; project activity.

Одержано редакцією 24.02.2017 р.
Прийнято до публікації 28.02.2017 р.